

Ruben Willaert
restauratie & archeologie
decoratie

GEEFT HET VERLEDEN EEN TOEKOMST

Aartrijkestraat 122 (Ichtegem, West-Vlaanderen)

Projectcode: 2021J111
Oktober 2021

ARCHEOLOGIENOTA
BUREAUONDERZOEK (FASE 0)
DEEL 1: RESULTATEN VAN HET BUREAUONDERZOEK

Colofon

Ruben Willaert NV
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteurs: Yelmer Debouck

Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan: /
De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog:
Ruben Willaert, OE/ERK/Archeoloog/2015/00069

© Ruben Willaert NV, Sint-Michiels-Brugge, 2021

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert NV.

Ruben Willaert NV aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

1	Resultaten van het bureauonderzoek	7
1.1	Administratieve gegevens	7
1.2	Onderzoeksopdracht	9
1.2.1	Doelstelling	9
1.2.2	Onderzoeksvragen	9
1.2.3	Juridische context	9
1.2.4	Randvoorwaarden	9
1.2.5	Archeologische voorkennis van het terrein	10
1.3	Werkwijze en strategie	11
1.3.1	Methode	11
1.3.2	Fysisch geografische situatie	11
1.3.3	Historische context en bekende archeologie vindplaatsen	11
1.3.4	Archeologische indicatoren	12
1.3.5	Verstoringshistoriek	12
1.4	Assessmentrapport	13
1.4.1	Introductie tot het projectgebied	14
1.4.1.1	Ruimtelijke situering	14
1.4.1.2	Geplande werken	15
1.4.2	Fysisch geografische en geologische situatie	20
1.4.2.1	Landschappelijke situering	20
1.4.2.2	Tertiaire lithostratigrafie	24
1.4.2.3	Quartaire lithostratigrafie	25
1.4.2.4	Bodemvormingsprocessen	26
1.4.3	Historische en archeologische voorkennis	27
1.4.3.1	Overzicht van de gekende archeologische waarden	27
1.4.3.2	Historische context en bekende archeologische vindplaatsen	29
1.4.3.3	Archeologische indicatoren en cartografische bronnen	31
1.4.3.4	Huidige gebruik en verstoringen	35
1.5	Synthese	38
2	Bibliografie	40

FIGURENLIJST

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart met aanduiding van de kadastrumnummers (Bron: Geopunt).....	8
Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt). 8	
Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2020 (Bron: Geopunt).....	14
Figuur 4: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2020 (Bron: Geopunt).....	15
Figuur 5: Geplande werken weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2020 (Bron: Geopunt).....	17
Figuur 6: Geplande werken weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2020 (Bron: Geopunt).....	17
Figuur 7: Geplande werken weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2020 (Bron: Geopunt).....	18
Figuur 8: Doorsnede BB (Bron: Opdrachtgever).....	18
Figuur 9: Funderings- en rioleringsplan (Bron: Opdrachtgever).....	19
Figuur 10: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).	21
Figuur 11: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).	21
Figuur 12: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen met aanduiding van de waterlopen (Bron: Geopunt).....	22
Figuur 13: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).	22
Figuur 14: Hoogteverloop 1, N-Z (Bron: Geopunt).....	23
Figuur 15: Hoogteverloop 2, W-O (Bron: Geopunt).	23
Figuur 16: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt). ..	24
Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt). ..	25
Figuur 18: Projectgebied weergegeven op de Bodemkaart (Bron: Geopunt).....	26
Figuur 19: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de CAI-polygonen binnen een straal van 2 km van het projectgebied (Bron: Geopunt).....	27
Figuur 20: Projectgebied bij benadering weergegeven op de Heraldische Kaart van het Brugse Vrije, 1597 (Bron: Kaartenhuis Brugge).	31
Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).....	32

Figuur 22: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).	32
Figuur 23: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).	33
Figuur 24: Projectgebied weergegeven op de Vandermaelenkaart, 1846-1854 (Bron: Geopunt).	33
Figuur 25: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt).....	34
Figuur 26: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).....	35
Figuur 27: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979- 1990 (Bron: Geopunt).....	36
Figuur 28: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000- 2003 (Bron: Geopunt).....	36
Figuur 29: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008- 2011 (Bron: Geopunt).....	37
Figuur 30: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2020 (Bron: Geopunt).....	37

TABELLENLIJST

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.....	7
Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens.....	20

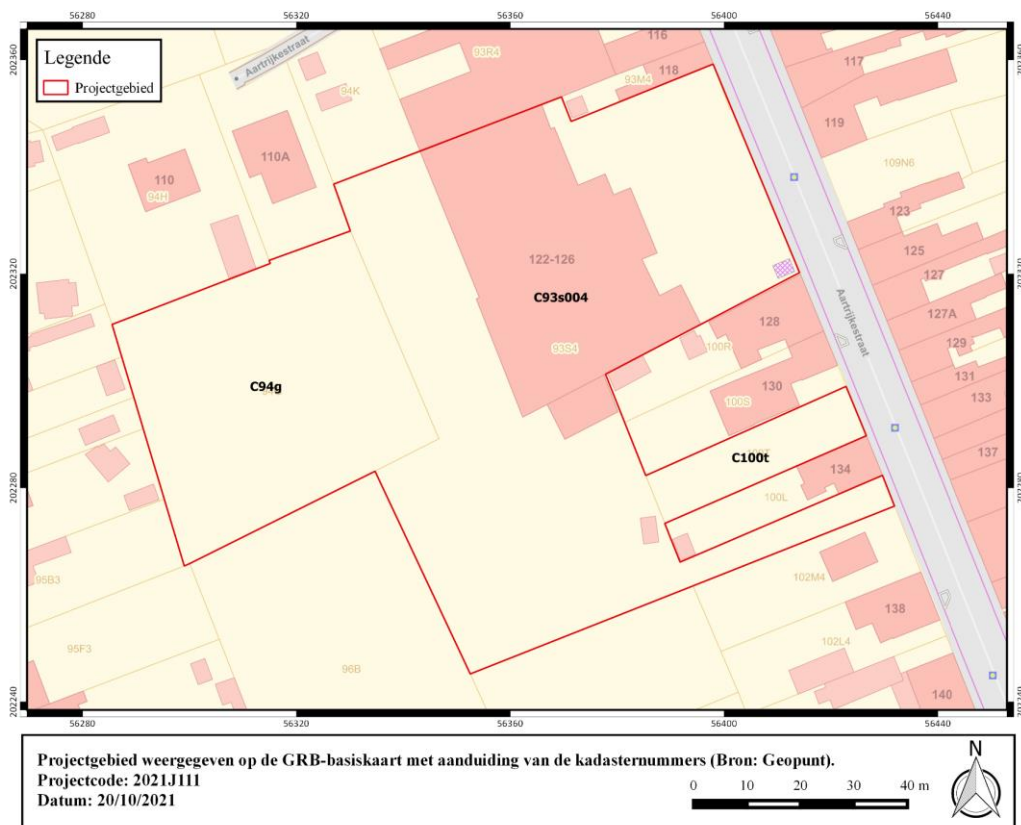
1 Resultaten van het bureauonderzoek

1.1 Administratieve gegevens

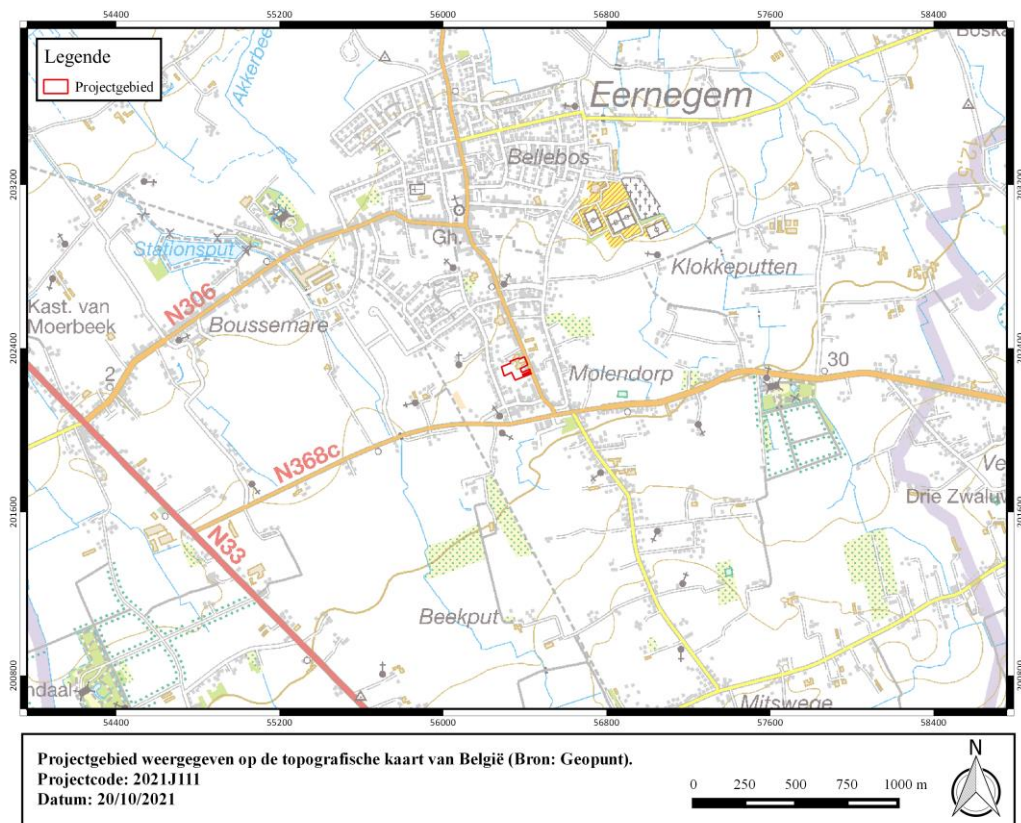
Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.

a) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie	West-Vlaanderen
	Gemeente	Ichtegem
	Deelgemeente	Eernegem
	Postcode	8480
	Adres	Aatrijkestraat 122, 8480 Ichtegem
	Toponiem	Aatrijkestraat 122
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	X _{min} = 56273 Y _{min} = 202237 X _{max} = 56456 Y _{max} = 202364
b) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	Ichtegem, Afdeling 2 (Eernegem), Sectie C, nr's 93s004, 94g en 100t Figuur 1	
c) Een topografische kaart van het onderzochte gebied waarvan de schaal afgestemd is op de grootte van het projectgebied	Figuur 2	
d) Alle betrokken actoren en specialisten	Wouter Van Goidsenhoven (erkend archeoloog) Clara Thys (archeoloog) Yelmer Debouck (archeoloog) Elke Ghyselbrecht (aardkundige) Aaron Willaert (historicus)	
e) Personen buiten het project die geraadpleegd of betrokken werden voor algemene wetenschappelijke advisering	/	

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart met aanduiding van de kadastrumnummers (Bron: Geopunt).

Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt).

1.2 Onderzoeksopdracht

1.2.1 Doelstelling

Het archeologisch vooronderzoek betracht altijd eerst door raadpleging van gekende en ontsloten informatiebronnen tijdens een bureauonderzoek eventueel aanwezig archeologisch erfgoed binnen het onderzoeksgebied te inventariseren, waarderen en veiligstellen.

1.2.2 Onderzoeksvragen

Voor het bureauonderzoek zijn volgende onderzoeksvragen te formuleren:

- Hoe is de aardkundige opbouw van het onderzoeksgebied?
- Welke processen van bodemvorming zijn bekend?
- Welke geomorfologische processen zijn bekend?
- Welke aardkundige eenheden zijn archeologisch relevant en wat is hun diepteligging?
- Zijn er archeologische resten bekend binnen de grenzen van het plangebied?
- Welke is de aard en ouderdom van bekende archeologische resten?
- Welke is de conserveringsgraad en gaafheid van de bekende archeologische resten?
- Wat is de invloed van de toekomstige inrichting op eventueel aanwezige archeologische resten?

1.2.3 Juridische context

Het onderzoeksterrein situeert zich volgens het gewestplan in een zone bestemd als woongebied. Het onderzoeksterrein situeert zich noch binnen een vastgestelde archeologische zone, noch binnen een archeologische site, noch binnen een zone waar geen archeologie te verwachten valt. Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000 m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt.

De oppervlakte van het plangebied in kwestie bedraagt 8425 m², de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem bedraagt 8164 m², vandaar is men verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

1.2.4 Randvoorwaarden

Voor het bureauonderzoek worden enkel toegankelijke en beschikbare bronnen gebruikt.

Een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem is momenteel onmogelijk voorafgaand aan het aanvragen van de stedenbouwkundige vergunning. Het plangebied is op heden bebouwd. Deze bebouwing dient eerst verwijderd te worden conform de sloopvoorwaarden opgenomen in het Programma van Maatregelen.

Daarom wordt geopteerd voor de uitzonderingsprocedure waarbij een nota wordt aangeleverd op basis van een bureauonderzoek. In dit bureauonderzoek wordt nagegaan of er op het projectgebied een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem noodzakelijk is en of (gedeeltelijke) vrijgave mogelijk is.

1.2.5 Archeologische voorkennis van het terrein

Binnen de grenzen van projectgebied Aartrijkestraat 122 Ichtegem werd in het verleden geen archeologisch onderzoek uitgevoerd.

In de omgeving zijn wel enkele archeologische vindplaatsen gekend (cfr. infra).

1.3 Werkwijze en strategie

1.3.1 Methode

In de praktijk resulteert het bureauonderzoek in een inschatting van het archeologisch potentieel van een onderzoeksgebied. Het archeologisch potentieel drukt een verwachting uit ten aanzien van voorkomen, aard, gaafheid en conservering van de archeologische resten in de ondergrond van de planlocatie. Het archeologisch potentieel is gebaseerd op vier variabelen: fysisch-geografische situatie, bekende archeologische vindplaatsen, archeologische indicatoren en de verstoringshistoriek.

Pas na de vaststelling van het archeologisch potentieel kunnen onderbouwde inschattingen worden gemaakt over de planeffecten op eventueel archeologisch erfgoed.

1.3.2 Fysisch geografische situatie

Geologische, geomorfologische en bodemkundige data informeren over de genese van het landschap in het plangebied, de bodemopbouw en de ligging en de stratigrafische positie van sedimenten waarin archeologische fenomenen kunnen voorkomen. Een aantal (prehistorische) vindplaatstypen kunnen bovendien uitgesproken gekoppeld worden aan specifiek aanwijsbare landschapsvormen.

De aardkundige data laten ook toe om een verwachting te formuleren ten aanzien van de verschijningsvorm, d.i. de conserveringsgraad en gaafheid van het archeologische erfgoed.

Volgende informatiebronnen werden geconsulteerd t.b.v. een eerste aardkundige analyse:

- Tertiair en Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Toelichting bij de Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Bodemkaart van Vlaanderen
- Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen
- Hydrografische kaart van Vlaanderen

1.3.3 Historische context en bekende archeologie vindplaatsen

Beschikbare historische en toponymische kennis over woonplaatsen (buurtschap, gehucht, dorp, stad) in en nabij het onderzoeksgebied kan een zinvol kader bieden om de betekenis van bekende archeologische vindplaatsen te evalueren.

Om een overzicht te krijgen van de bekende archeologische vindplaatsen binnen het onderzoeksgebied werd de Centrale Archeologische Inventaris van Agentschap Onroerend Erfgoed geraadpleegd en is lokaal geïnformeerd naar recent onderzoek. De recente onderzoeken die voortvloeiden uit archeologienota's zijn geraadpleegd via loket.onroerend.erfgoed.be.

1.3.4 Archeologische indicatoren

Archeologische indicatoren omvatten diverse datacategorieën zoals resultaten van non-intrusieve archeologische prospectietechnieken (bijvoorbeeld vondstmeldingen van metaaldetectie), toevallige vondsten bij niet-archeologische graafwerken, maar vooral ook historisch-cartografische bronnen, iconografische data en fotocollecties. Ze vormen fysiek aanwijsbare fenomenen die een aanwijzing kunnen zijn voor de aanwezigheid, ter plaatse of in de nabijheid, van archeologische sites.

Archeologische indicatoren zijn gezocht in de Centrale Archeologische Inventaris van het Agentschap Onroerend Erfgoed en in ontsloten cartografische bronnen die zowel via Geopunt als via het Nationaal Geografisch Instituut (Cartesius) ter beschikking worden gesteld. Bijkomende cartografische bronnen zijn waar relevant bekomen via verder archiefonderzoek.

1.3.5 Verstoringshistoriek

De verstoringsgraad van het onderzoeksgebied bepaalt in belangrijke mate de te verwachten gaafheid en bewaringsgraad van eventueel aanwezig archeologische bodemarchief. Om een correcte inschatting van de verstoring van de bodem te kunnen maken kunnen allerhande bronnen van pas komen. Zo kan mondelinge informatie van vroegere gebruikers of bewoners, beschikbare plannen van (verdwenen) constructies, verslagen van bodemonderzoeken en saneringen of informatie over delfstoffenwinning relevante informatie bieden.

Aanvullende informatie over recent historisch landgebruik is afkomstig van geraadpleegde luchtopnames vanaf 1971, ter beschikking gesteld via Geopunt.

1.4 Assessmentrapport

Het assessmentrapport omvat alle relevante gegevens die over het projectgebied verzameld kunnen worden uit toegankelijke literatuur en kaartmateriaal, die bijdragen tot het gefundeerd inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied. Om dit laatste te bereiken worden de verzamelde gegevens met elkaar vergeleken, geconfronteerd en samengelegd. Dit rapport heeft als doel het plangebied binnen zijn archeologisch en landschappelijk kader te plaatsen, rekening houdend met de geplande bodemingrepen. De studie maakt gebruik van verschillende datasets, waarbij het uitgangspunt steeds het ontwerpplan van de toekomstige bodemingrepen is. Dit ontwerpplan wordt telkens geprojecteerd op de geologische, bodemkundige en historische kaarten. Alle kaartmateriaal werd vervaardigd met behulp van QGIS, een geografisch informatiesysteem.

Op basis van deze assessment van het projectgebied kan een gegronde argumentatie opgesteld worden over de noodzaak en het nut van al dan niet verder te nemen archeologische maatregelen, die uiteengezet worden in deel 2: het programma van maatregelen.

1.4.1 Introductie tot het projectgebied

1.4.1.1 Ruimtelijke situering

Het projectgebied is gelegen in Eernegem, in de provincie West-Vlaanderen. Eernegem grenst in het noorden aan Oudenburg en Bekegem, in het oosten aan Jabbeke en Zedelgem, in het zuiden aan Ichtegem en in het westen aan Koekelare.

De Sint-Medarduskerk van Eernegem bevindt zich ca. 750m ten noorden van het plangebied. Het centrum van hoofdgemeente Ichtegem situeert zich ca. 3,5km in zuidwestelijke richting. Het projectgebied wordt omgeven door de Aatrijkestraat in het noorden en het oosten en de Kapelleweg in het westen. Iets verder naar het zuiden bevindt zich de processiestraat.

Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2020 (Bron: Geopunt).

1.4.1.2 Geplande werken

1.4.1.2.1 Bestaande toestand

De totale oppervlakte van het projectgebied bedraagt 8425 m². Op heden is ca. 1670 m² van het terrein bebouwd. De bebouwing betreft een filiaal van supermarktketen Spegelaere. Bijkomend is ca. 3435 m² van het terrein verhard. Ten zuiden van de supermarkt bestaat deze verharding uit waterdoorlatend mengpuin (2070 m²), die verbonden is met de Aartrijkestraat door middel van een oprit (225 m²). Ten westen en ten oosten van de supermarkt gaat het om betonverharding (1365 m²). Dit deel wordt gebruikt als parkeerruimte. Ten westen van het gebouw tenslotte ligt nog een braakliggende zone met een totale oppervlakte van ca. 2650 m², die in gebruik is als weiland.

Figuur 4: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2020 (Bron: Geopunt).

1.4.1.2.2 Ontworpen toestand

De opdrachtgever plant de realisatie van een nieuwe supermarkt op een braakliggend terrein ten westen van een bestaande supermarkt. De bestaande supermarkt dient volledig gesloopt te worden. Het te slopen gebouwenbestand heeft een totale oppervlakte van 1670 m². Alle bestaande verharding wordt tevens uitgebroken en geheel of gedeeltelijk heraangelegd, met uitzondering van de toegangsweg in het zuiden. De totale oppervlakte van de uit te breken verharding bedraagt ca. 3382 m².

Het nieuwbouwvolume zal een oppervlakte van ca. 2391 m² innemen. Het gebouw zal op funderingsvoeten staan onder de kolommen van de draagstructuur. De aanzet van de kolomvoeten zal zich 1,80m onder vloerpas bevinden. Ter hoogte van de loskaai komen de kolomvoeten 2,60m onder vloerpas. Voor de aanleg van de nieuwbouw wordt een uitgraving voorzien van 60cm onder het vloerpas. De zone van de loskaaien wordt iets dieper aangelegd, met een diepte tot 1,80m onder het vloerpas.

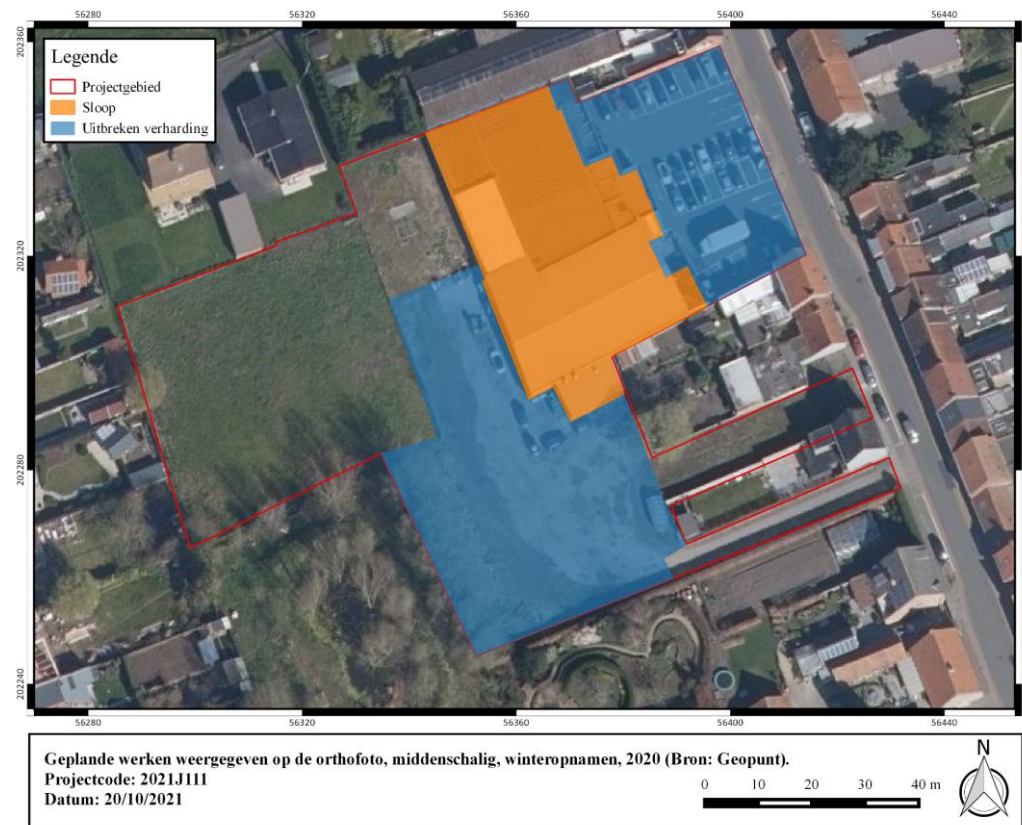
De nieuwe parking wordt voorzien ten oosten en ten zuiden van de nieuwbouw. De parking zal afgewerkt worden in betonverharding voor de circulatie en waterdoorlatende betonklinkers voor de parkeervakken. Op hetzelfde moment zal ook een binnenkoer aangelegd worden in waterdoorlatende klinkers, ten noorden van de nieuwbouw. De totale oppervlakte van de verharde zone, zowel betonverharding als verharding in waterdoorlatende klinkers, zal 3430 m² bedragen. Voor de aanleg van de nieuwe verharding wordt een bodemingreep voorzien van 50 cm-mv.

Daarnaast worden enkele ondergrondse putten voorzien. Onder de loskaai komt een regenwaterput van 5000l (ca. 5m²). Naast de toegang tot de loskaai, onder een geplande groenzone, komt een sceptische put van 3000l (ca. 3m²). Net ten zuiden van de nieuwbouw komt een zone (ca. 50m²) met twee regenwaterputten van elk 20 000l en een bufferput eveneens van 20 000l. Deze zone zal zich gedeeltelijk onder de geplande groenzone en gedeeltelijk onder de nieuwe parking bevinden. Dit geheel zal verbonden zijn door middel van een systeem van infiltratiebuizen, die zich onder de parking zullen bevinden en zullen worden aangesloten op de openbare riolering (gescheiden rioleringsstelsel). Voor het uitgraven van de infiltratiebuizen wordt rekening gehouden met een bodemingreep van 1,40 m-mv. Voor de aanleg van de regen- en bufferputten dient rekening gehouden te worden met een bodemingreep van 3,20 m-mv. Rondom het gebouw en de parking, en op enkele plaatsen op de parking, wordt een groenzone aangelegd van 5m breedte. Voor de aanleg van de groenzone wordt een bodemingreep van 30 cm-mv voorzien.

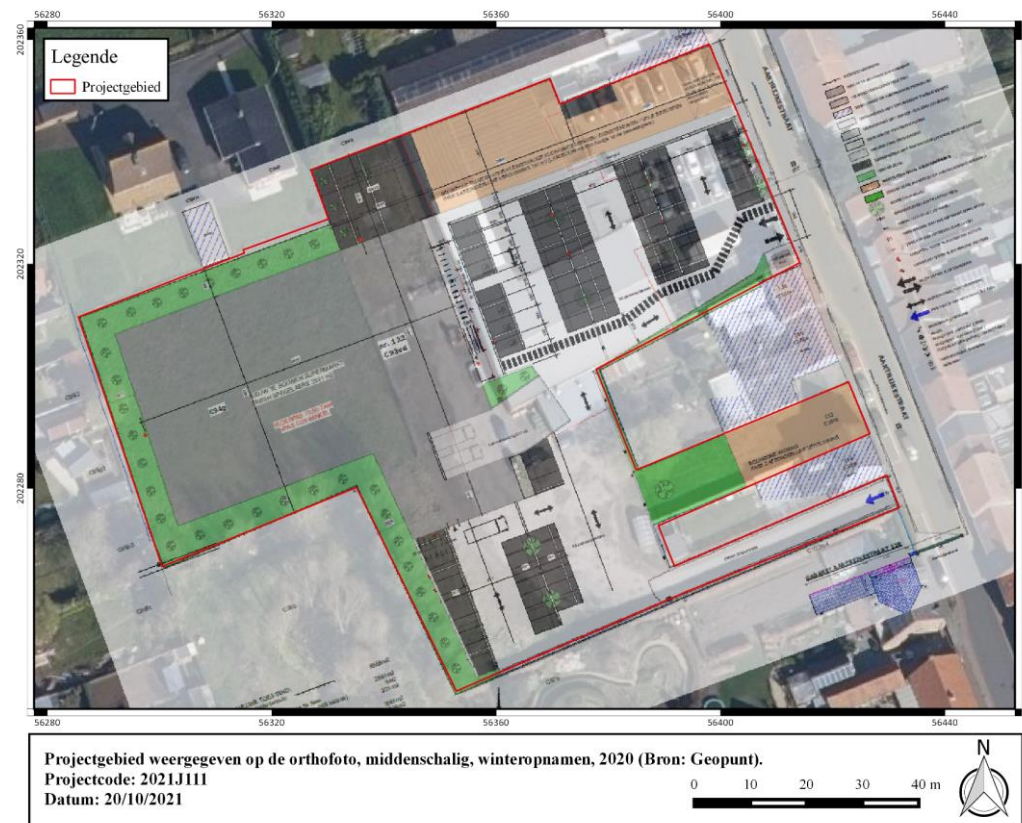
Het braakliggend terrein op perceel C100t in het oosten van het projectgebied met een oppervlakte van ca. 400 m² zal als toegangsweg gebruikt worden voor de bouwwerken in plaats van de huidige toegang iets meer naar het zuiden. Na de uitvoering van de geplande werken zal deze zone opnieuw in het straatbeeld verwerkt worden en kan dit eventueel betrokken worden in een nieuw project in een tweede fase, al dan niet met de betrokkenheid van een aanpalend perceel. De toegang in het zuiden is op dit moment verhard en dient in zijn huidige vorm bewaard te blijven. In deze zone van ca. 252 m² zal dus geen bodemingreep plaatsvinden. Tevens bevindt zich in een oostelijk gedeelte van het plangebied, tegen de Aartrijkestraat, een hoogspanningscabine met een oppervlakte van ca. 9 m², die dient behouden te worden. In het noorden van het projectgebied, naast de geplande binnenkoer, zal een zone voor ontwikkeling komen te liggen van een nieuw project in functie van ruimten voor kleinschalige kleinhandelszaken, dienstzaken, vrije beroepen, ... Binnen deze geplande werken wordt in deze zone voorlopig enkel (een gedeelte van) het gebouw en de verharding verwijderd en komt nog geen nieuwe bebouwing. Deze zone heeft een oppervlakte van ca. 765 m².

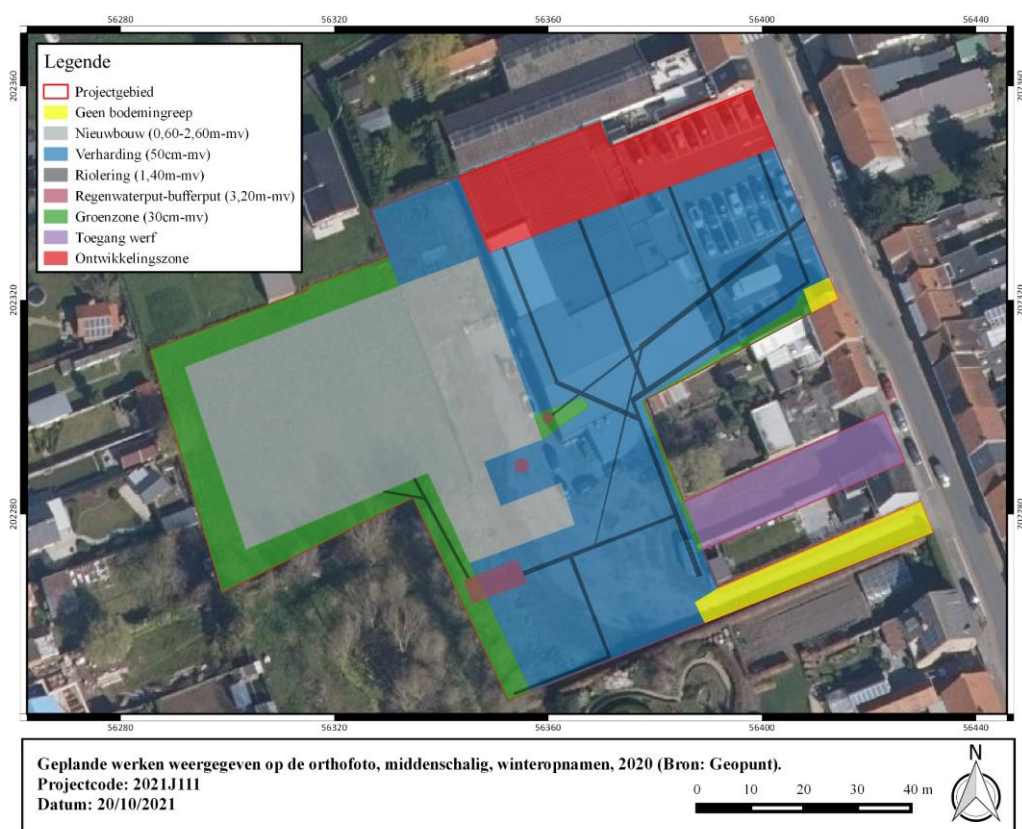
De geplande bodemingrepen beslaan een totale oppervlakte van ca. 8164 m².

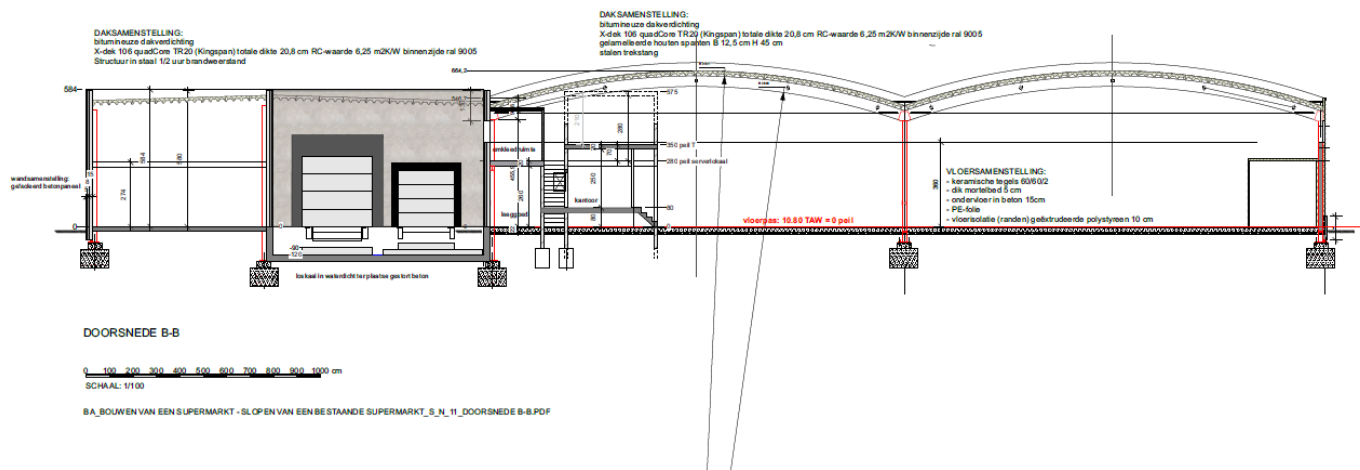
Figuur 5: Geplande werken weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2020 (Bron: Geopunt).

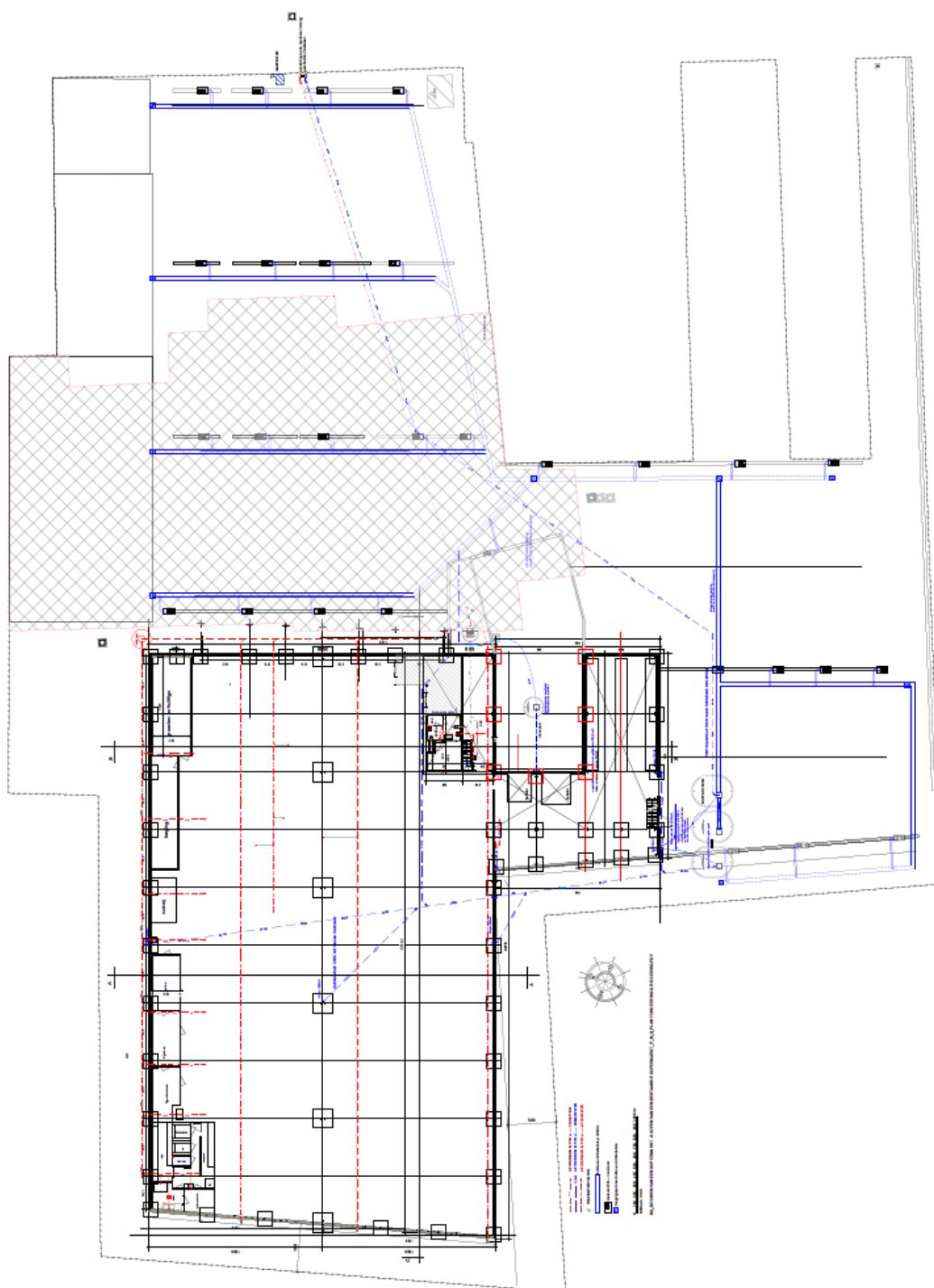
Figuur 6: Geplande werken weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2020 (Bron: Geopunt).

Figuur 7: Geplande werken weergegeven op de orthofoto, middenschalig, winteropnamen, 2020 (Bron: Geopunt).

Figuur 8: Doorsnede BB (Bron: Opdrachtgever).

Figuur 9: Funderings- en rioleringsplan (Bron: Opdrachtgever).

1.4.2 Fysisch geografische en geologische situatie

Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens.

Bron	Informatie
Landschappelijke situering	Zandstreek buiten de Vlaamse Vallei
Tertiair	Lid van Egem (Formatie van Tielt)
Quartair	Type 1, type 3
Bodemtypes	Zbg, OB
Potentiële bodemerosie	Verwaarloosbaar
Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen	10.4 – 11 m TAW
Hydrografie	Ijzerbekken, deelbekken Gistel-Ambacht

1.4.2.1 Landschappelijke situering

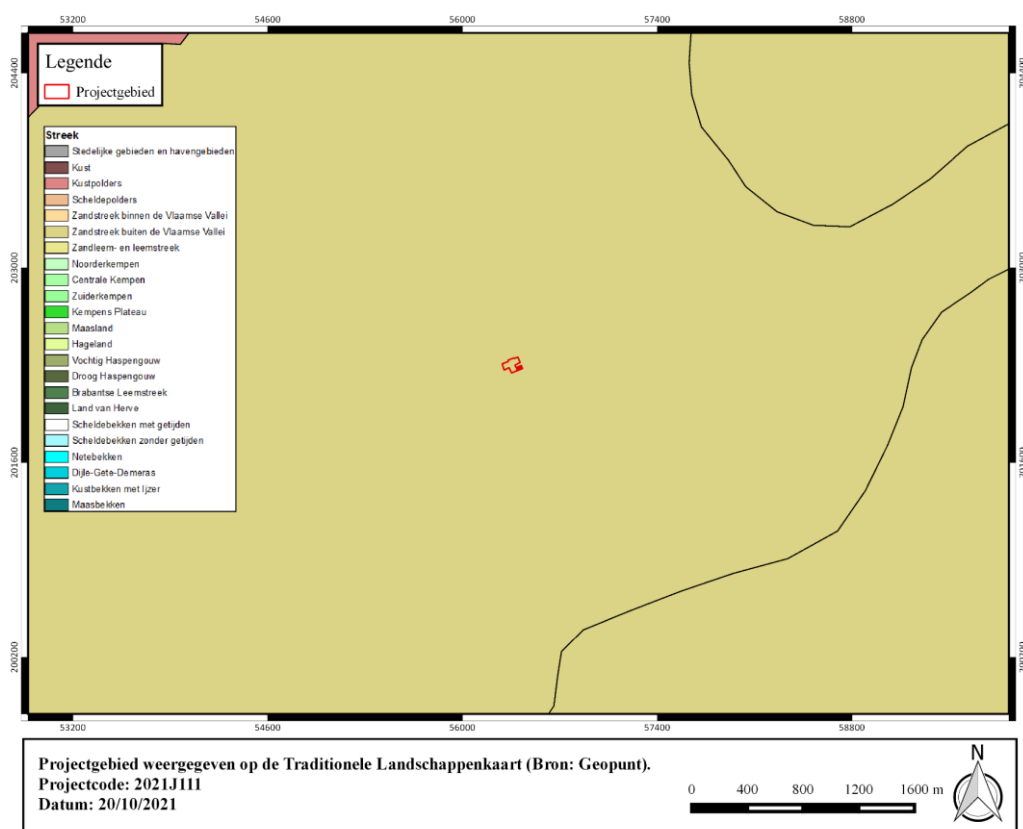
Het plangebied is gelegen in de zandstreek buiten de Vlaamse Vallei, in het sublandschap Houtland. Het Houtland gaat ter hoogte van Gistel en Oudenburg over in de kustpolders.

Ten zuiden van het projectgebied situeert zich een zwak golvend gebied met maximale hoogtes tot ca. 46 m TAW. Dit gebied behoort tot het Plateau van Wijnendale. Het hydrografisch stelsel wordt gevormd door de beken die de zuidelijke opduikingen van het tertiair substraat, met name het plateau van Wijnendale, Aartrijke-berg en het Plateau van Veldegem, ontwateren.

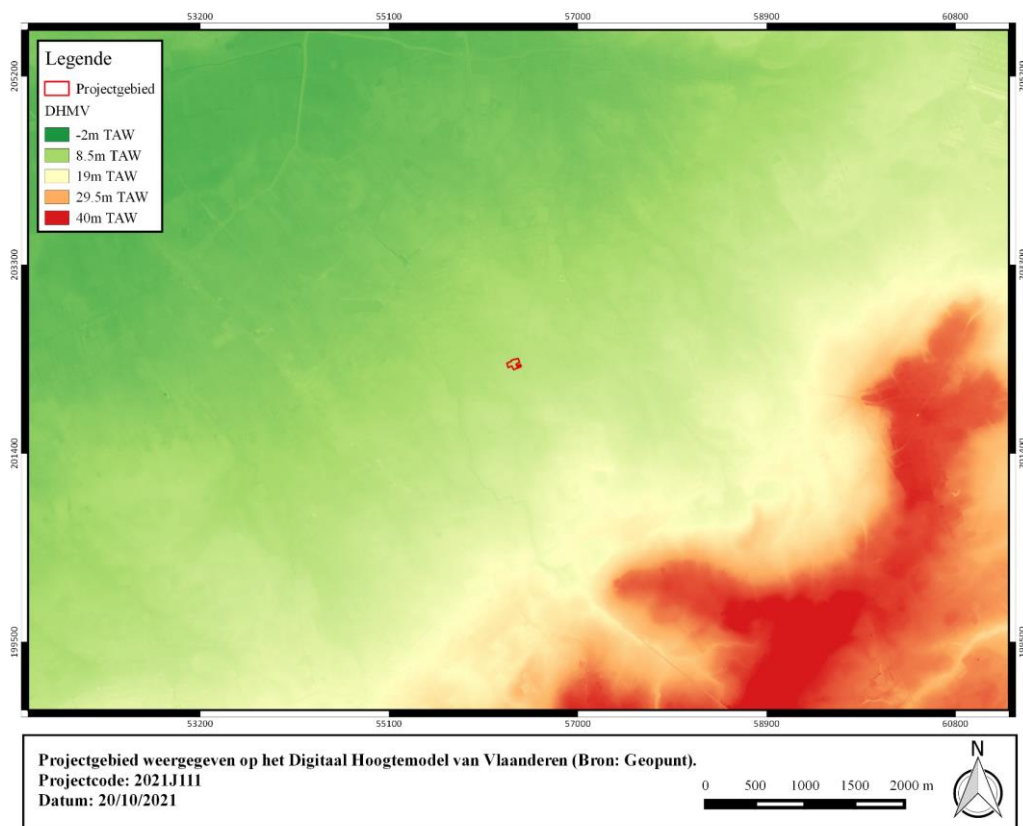
De afwatering in de omgeving van het plangebied gebeurt dus in essentie vanuit het hoger gelegen Plateau van Wijnendale in noordwestelijke richting. De Akkerbeek stroomt ca. 350m ten noorden van het projectgebied en de Engelbeek ca. 300m naar het zuiden toe. Deze beken, samen met de Koolveldbeek, de Waterstraatbeek, de Molenbeek, de Kalsijdebeek, de Aletebeek, de Vaardijkgeleed en de Bourgognevaart, komen allen terecht in de Moerdijkbeek/Moerdijkvaart, die verder stroomt richting het Kanaal Plassendale-Nieuwpoort.

Het plangebied zelf is gelegen op een hoogte van 10,4 – 11 m TAW en kent een relatief vlak verloop op een hoogte van ca. 10.4 – 10.8 m TAW. Centraal situeert zich een langgerekte lagergelegen zone (op 9.8 m TAW). Dit lager gelegen deel betreft een laad- en loskade. Het terrein is gelegen op de overgang van de noordelijke helling van het Plateau van Wijnendale en de kustpolders. Ten westen en ten oosten van het projectgebied lopen respectievelijk de beekvalleien van de Engelbeek en de Aletebeek.

Hydrografisch is het plangebied gelegen in het Ijzerbekken, deelbekken Gistel-Ambacht.

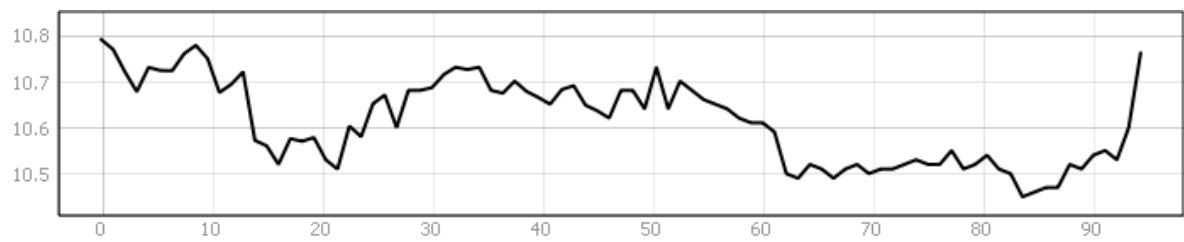

Figuur 10: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).

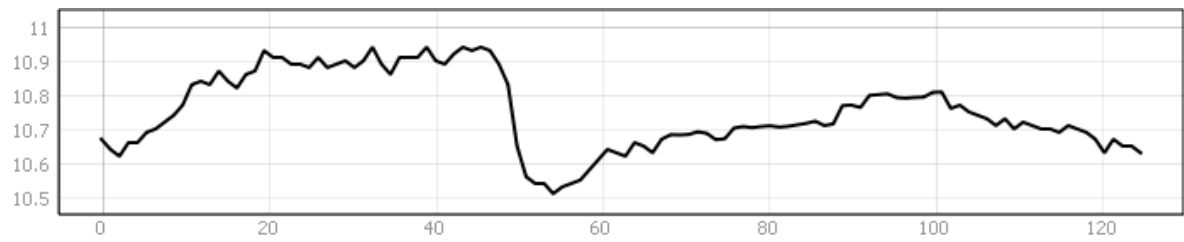

Figuur 11: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

Figuur 14: Hoogteverloop 1, N-Z (Bron: Geopunt).

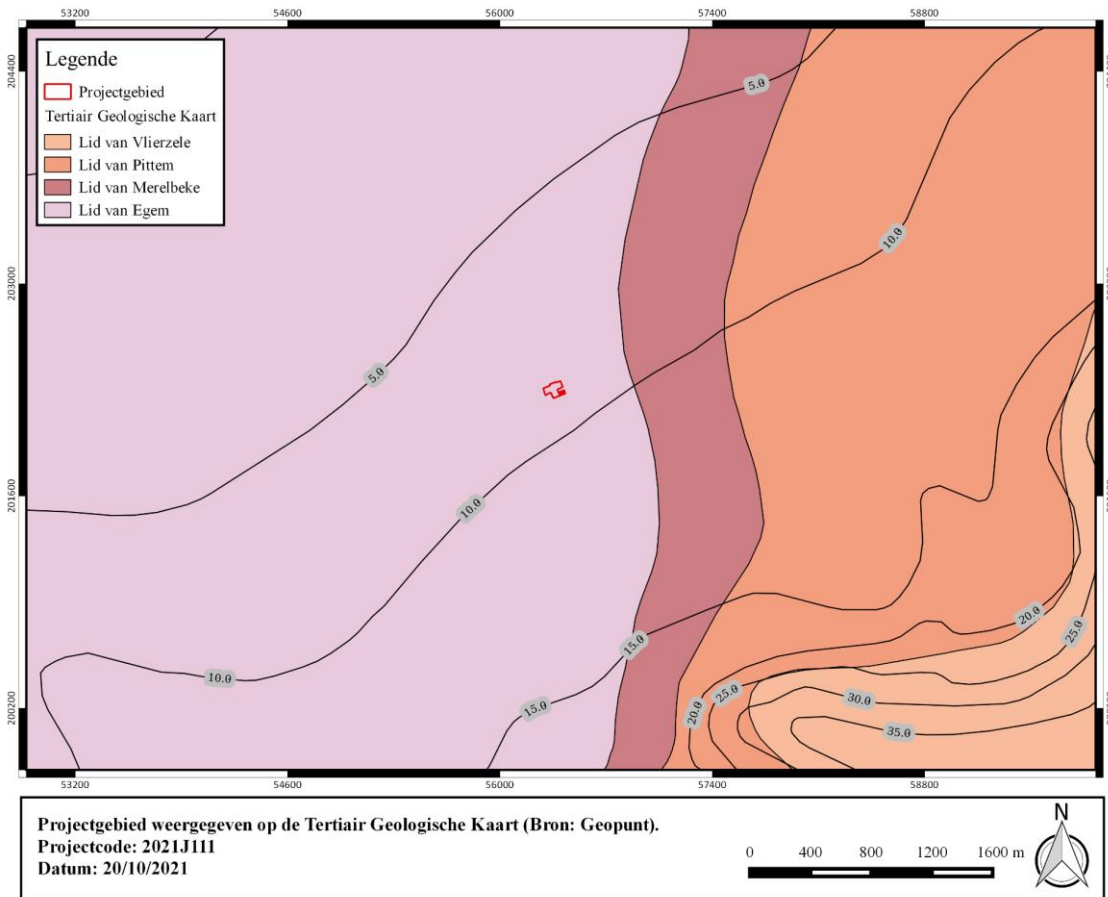
Figuur 15: Hoogteverloop 2, W-O (Bron: Geopunt).

1.4.2.2 Tertiaire lithostratigrafie

"Het projectgebied is gelegen in het **Lid van Egem (Formatie van Tielt)**. De Formatie van Tielt bestaat uit een fijn zandig en zandig marien sediment.

Het Lid van Egem bestaat uit een glimmer- en glauconiethoudend zeer fijn zand dat grover wordt naar boven toe. Het is tevens afgezet in ondiepe-mariene omstandigheden."

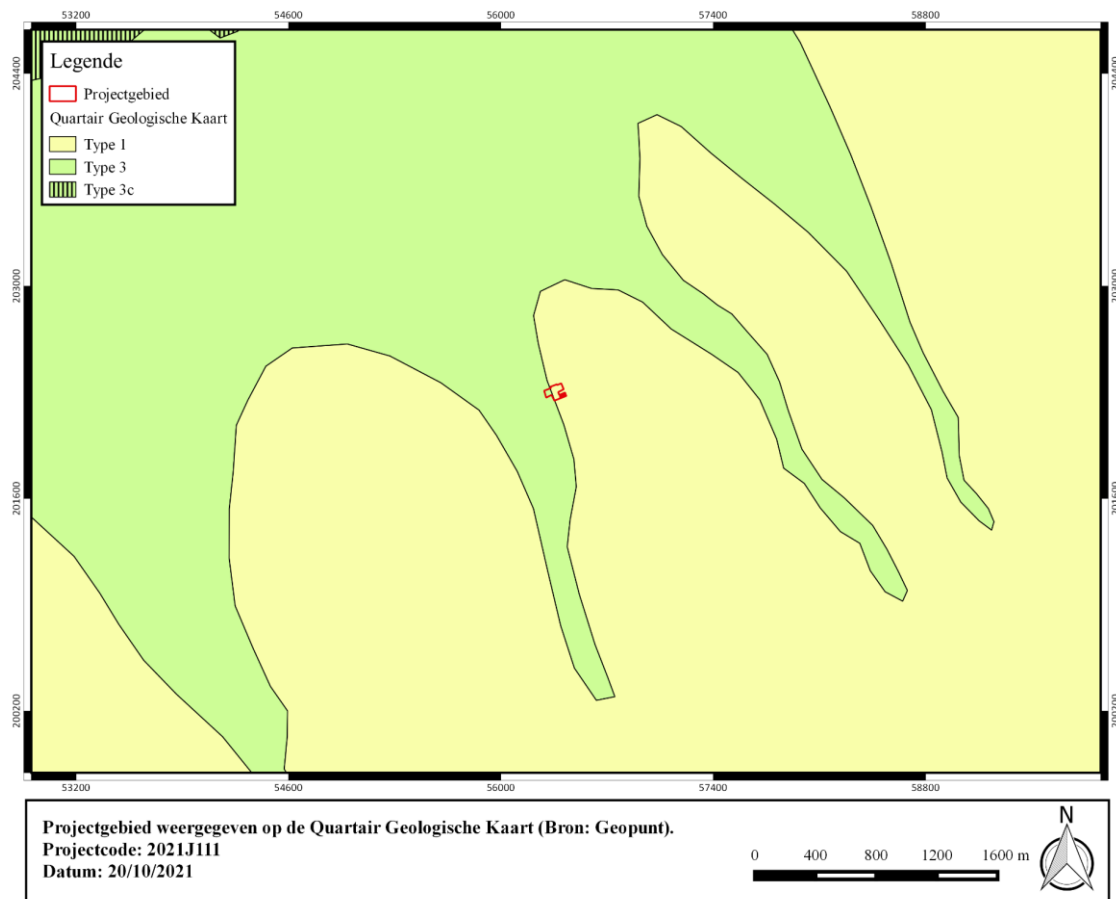

Figuur 16: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

1.4.2.3 Quartaire lithostratigrafie

Het projectgebied is gelegen in het Quartair **Type 1**. Dit type bestaat uit een eolische afzetting van het Weichseliaan tot mogelijk Vroeg-Holoceen (zand tot zandleem). Deze afzetting kan eventuele hellingsafzettingen van het Quartair bevatten.

Het projectgebied is gelegen in het Quartair **Type 3**. Dit type bestaat uit een basis van fluviale afzettingen van het Weichseliaan gevolgd door een eolische afzetting van het Weichseliaan tot mogelijk Vroeg-Holoceen (zandleem tot leem). Deze afzetting kan eventuele hellingsafzettingen bevatten van het Quartair.

Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

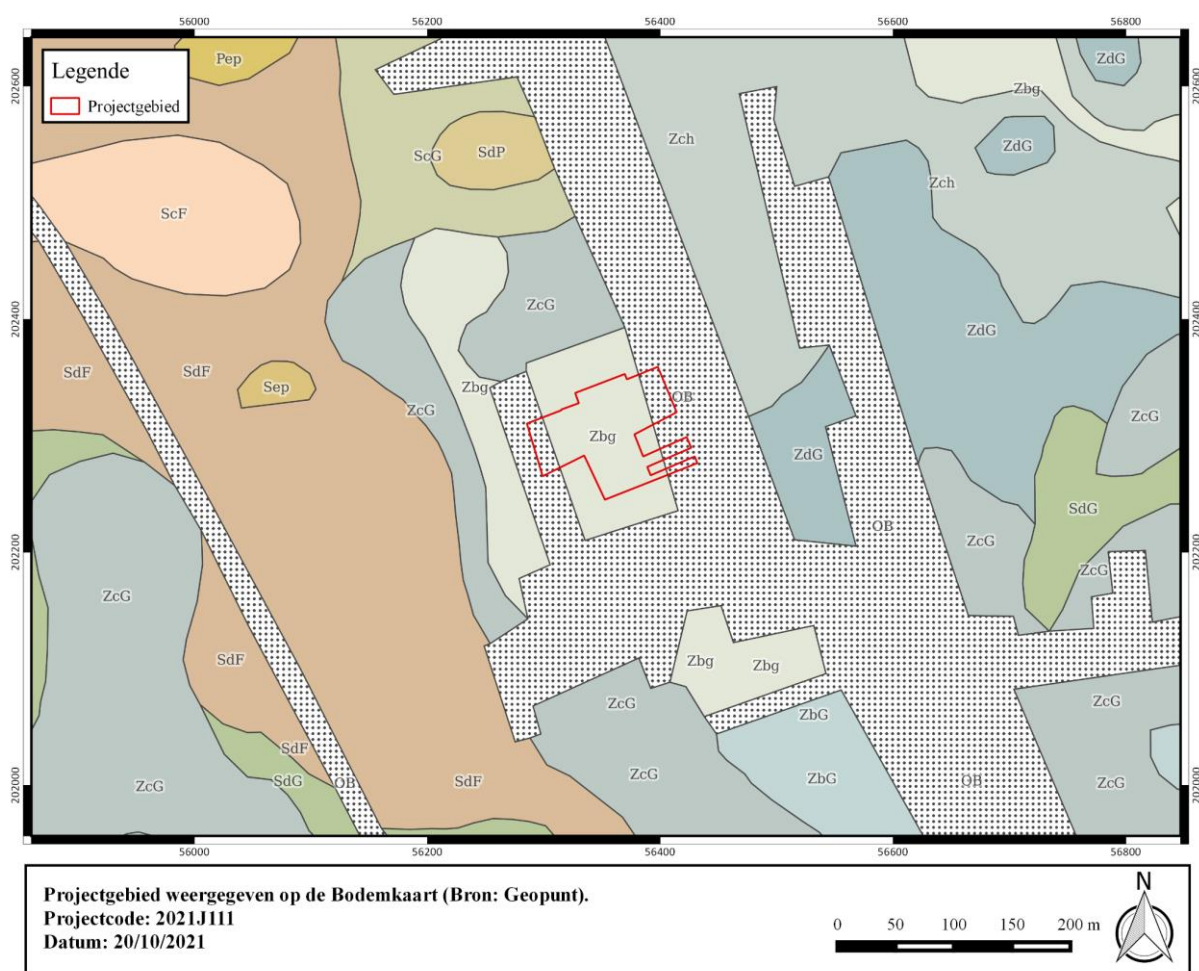

1.4.2.4 Bodenvormingsprocessen

De bodemkaart geeft ter hoogte van het onderzoeksgebied een bodem weer bestaand uit droog zand.

Het bodemtype **Zbg** is een droge zandbodem met een duidelijke ijzer en/of humus B horizont. Tevens is dit bodemtype niet gleyig. De Zbg gronden zijn droge zandgronden die voorkomen in vlakke streken en die niet excessief ontwaterd zijn. Wanneer de gronden diep vergraven zijn ten gevolge van bosexploitatie zijn de horizonten sterk verweerd en is de oppervlakkige humushorizont sterk gevlekt; onder bos is de bovengrond niet alleen heterogeen maar ook humusarm.

Het bodemtype **OB** is een kunstmatig bodemtype waarbij de natuurlijke bodem sterk verstoord kan zijn door de aanwezige verharding of bebouwing. Hierdoor is het niet altijd mogelijk de natuurlijke bodem te herkennen.

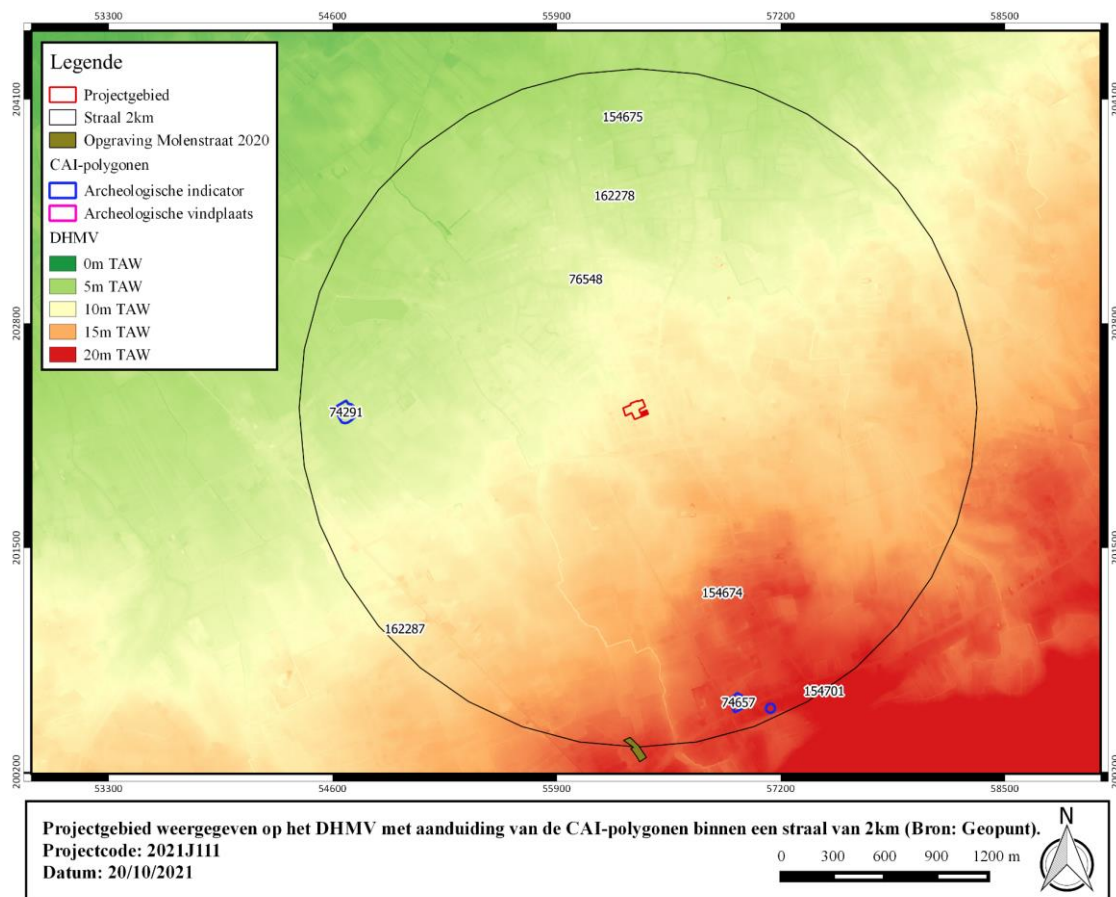
Figuur 18: Projectgebied weergegeven op de Bodemkaart (Bron: Geopunt).

1.4.3 Historische en archeologische voorkennis

1.4.3.1 Overzicht van de gekende archeologische waarden

Archeologische vindplaatsen in de ruime omgeving zijn eerder schaars. Dit is zeer waarschijnlijk te wijten aan een gebrek aan systematisch onderzoek in het verleden, in combinatie met het landelijke karakter van de omgeving. Bij luchtfotografische prospectie in de ruime omgeving zijn eveneens meerdere cirkelvormig structuren onderzocht die geïnterpreteerd worden als grafmonumenten uit de bronstijd. Daarnaast zijn enkele cartografische indicatoren van laatmiddeleeuwse hoeves met walgracht opgenomen in de CAI.

Tijdens een opgraving aan de Molenstraat in 2020 is een Gallo-Romeins woonerf met een woonhuis van het type Alphen-Ekeren (late ijzertijd-vroeg-Romeinse periode) aan het licht gekomen. Het woonhuis was voorzien van twee nokpalen en ondersteund door een frame van één of twee koppels wandpalen. Eveneens zijn drie waterhoudende structuren aangetroffen, die bij het Gallo-Romeins woonerf horen. Naast het woonerf zijn ook enkele niet gedateerde kringgreppels, 18e-eeuwse perceelsgreppels en een aantal ongedetermineerde kuilen aangetroffen.¹

Figuur 19: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de CAI-polygonen binnen een straal van 2 km van het projectgebied (Bron: Geopunt).

¹ Van De Velde S., Jacobs J., Storme A., Allemeersch L. en Vergauwe R., *Opgravingsrapport Ichtegem Molenstraat*, Gent: GATE bvba

I. Archeologische vindplaatsen

76548	Opgraving (2001); NK: 15 meter Volle middeleeuwen: kerk – grafkuil Bron: Dewilde, M. en Wyffels, F. 2001: Het koor van de Sint-Medarduskerk van Eernegem, in Jaarboek 2001, Spaenhiers, p. 224-226
162278	Controle van werken; NK: 150 meter Onbepaald: gracht
162287	Controle van werken (1998); NK: 250 meter Onbepaald: een zone met elkaar oversnijdende greppels en grachten; op luchtfoto zijn in dit gebied verschillende grote en kleine enclosures zichtbaar. Bron: Archief dossiers Yann Hollevoet 2e trimester 1998

II. Archeologische indicatoren

Historisch-cartografische en iconografische data

74291	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
74657	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht

Luchtfotografie

154674	Luchtfotografie; NK: 150 meter Bronstijd: circulaire structuur - grafheuvel
154675	Luchtfotografie; NK: 150 meter Bronstijd: circulaire structuur - grafheuvel
154696	Luchtfotografie; NK: 150 meter Bronstijd: circulaire structuur - grafheuvel
154701	Luchtfotografie; NK: 150 meter Bronstijd: circulaire structuur - grafheuvel

1.4.3.2 Historische context en bekende archeologische vindplaatsen

Op het grondgebied van deelgemeente Eernegem zijn slechts weinig archeologische vondsten gekend, wat het resultaat is van het ontbreken van systematisch archeologisch onderzoek.

Tijdens de koudste fase van de laatste ijstijd (116.000 tot 11.600 jaar geleden) stond de zeespiegel ca. 120m lager dan nu. In de regio rond Brugge ontstond een open boomloos landschap. Ca. 37.000 en 16.000 jaar geleden was menselijke bewoning onmogelijk door het extreem koude weer. Pas op het einde van de ijstijd werden onze gebieden weer aantrekkelijk voor de mens. Onder invloed van de aanhoudende noordwestenwinden waaien dekzandruggen op, zoals bijvoorbeeld de rug van Meetkerke over Koolkerke en Aardenburg of de dekzandbrug van Gistel over Brugge naar Maldegem. Op deze manier ontwikkelde zich een zwak golvend landschap met ZW-NO georiënteerde dekzandruggen. De dekzandruggen blokeerden de afwatering vanuit het binnenland, waardoor net voor de zandruggen meren tot ontwikkeling kwamen, zoals de Assebroekse Meersen, en de Meetkerkse Moeren. Op de plateaus (onder andere het Plateau van Wijnendale) ontsprongen beken die uitvloeiden in de beekvalleien. Vermoedelijk zocht het water in vlakke gebieden zijn weg in een vlechtend patroon zonder een echte beek te vormen.

Door de geleidelijke opwarming op het einde van de laatste ijstijd kon zich opnieuw berken- en dennenbos vormen. Vanaf 10.000 v. Chr. vond er een algemene opwarming plaats waardoor de ijskappen smolten en de zeespiegel steeg. De zee drong het land binnen en vormde een wadgebied met getijdenwerking. Door de bescherming van de noordelijk gelegen dekzandruggen werd het plangebied vermoedelijk niet door de zee beïnvloedt. Gedurende het mesolithicum trokken jager-verzamelaars door het landschap, waarbij ze zich voornamelijk vestigden op de hogere dekzandruggen.

De overgang van het mesolithicum naar het neolithicum wordt gekenmerkt door een evolutie van jager-verzamelaars naar sedentaire boeren. Op het grondgebied van Eernegem is bij een toevalsvondst een silexbijl uit het neolithicum aan het licht gekomen.

Rond 3500 v. Chr. stagneert de stijging van de zeespiegel. Ca. 2000 v. Chr. wordt brons het overheersende materiaal bij de vervaardiging van werktuigen en wapens. Door middel van luchtfoto's werden op verschillende locaties in de omgeving van het plangebied circulaire structuren waargenomen, die mogelijk als grafcirkels uit de bronstijd geïnterpreteerd kunnen worden. Dergelijke grafheuvels maakten vaak deel uit van omvangrijke grafvelden. Vooral tijdens de midden-bronstijd (1800 – 1500 v. Chr.) kwamen grafcirkels frequent voor. Ca. 3km ten zuidoosten van het projectgebied is door middel van luchtfoto's tevens een mogelijke vierkanten enclosure uit de ijzertijd ontdekt.

Gedurende de Romeinse periode dringt de zee opnieuw dieper het landschap binnen. Het gebied rondom het plangebied blijft hier echter van gespaard. Ter hoogte van het projectgebied situeert zich een complex van lagere zandgronden met wat hogere zandige opduikingen, ten zuiden van

de grote zandrug Gistel tot Stekene. Het is niet uitgesloten dat deze regio een aantrekkingspunt vormde tijdens de eerste eeuwen van onze jaartelling.²

Het dorp Eernegem zou reeds een vroegmiddeleeuwse oorsprong hebben. Op heden zijn echter nog geen archeologische vindplaatsen uit de vroege middeleeuwen gekend. Eernegem behoorde samen met Ichtegem tot de Villa Koekelare, een geheel van kleine agrarische kernen van elkaar gescheiden door woeste gronden en bossen, de zogenaamde Utfanc. In de 11e en de 13e eeuw worden grote inspanningen geleverd om deze grote veldgebieden te ontginnen. In de ontgonnen gebieden werden verschillende kapellen gebouwd die vaak uitgroeiden tot nieuwe parochies.

Eernegem wordt voor het eerst vermeld in 1133. In 1283 kreeg Eernegem de titel van ambacht, onder het opperambacht Koekelare. Een klein gedeelte behoorde tot het Noorderover, wat op zijn beurt deel uitmaakte van het Land van Wijnendale.. Historisch-cartografische bronnen wijzen op verspreide laatmiddeleeuwse hoevebouw in de gemeente. Op de Aatrijkestraat is reeds weergegeven op de Heraldische Kaart van het Brugse Vrije (1597) is het verloop van de huidige Aatrijkestraat reeds waar te nemen. De Tachtigjarige Oorlog (1568-1648) bracht een aanzienlijke ontvolking van het dorp met zich mee. Ook aan het einde van de 17e eeuw was er weer een toename van het oorlogsgeweld.

De huidige bebouwing is hoofdzakelijk te dateren in de 19de en de eerste helft van de 20ste eeuw. Buiten de dorpskern bevinden zich enkele historisch gegroeide woonconcentraties, zoals de gehuchten Moerdijk en Boussemaere. Buiten deze woonkernen bestaat Eernegem vooral uit landelijk gebied met verspreide bewoning.³

² Hillewaert, B. e.a. 2011. Op het Raakvlak van twee landschappen: de vroegste geschiedenis van Brugge, Van de Wiele, Brugge, 176 p.

³ Inventaris Onroerend Erfgoed

1.4.3.3 Archeologische indicatoren en cartografische bronnen

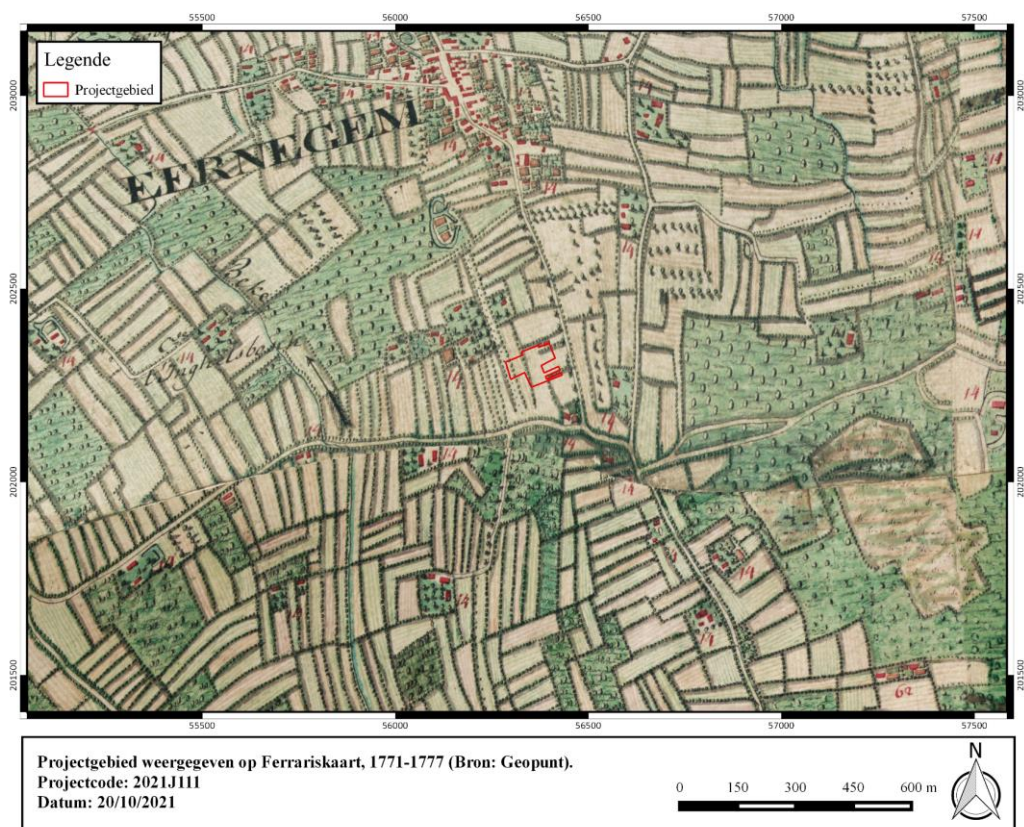
Op de Heraldische Kaart van het Brugse Vrije uit 1597 is het projectgebied iets ten zuiden van het dorpscentrum van 'Eerneghem' te situeren en is nog geen bebouwing te zien in de buurt van het projectgebied. Het verloop van de huidige Aatrijkestraat is al reeds duidelijk waar te nemen.

De Ferrariskaart (1771-1777) karteert het plangebied als akkers/velden, die met bomen omzoomd zijn. In de noordelijke gedeelte van het projectgebied is bebouwing weergegeven in de vorm van twee losstaande hoevebestanddelen.

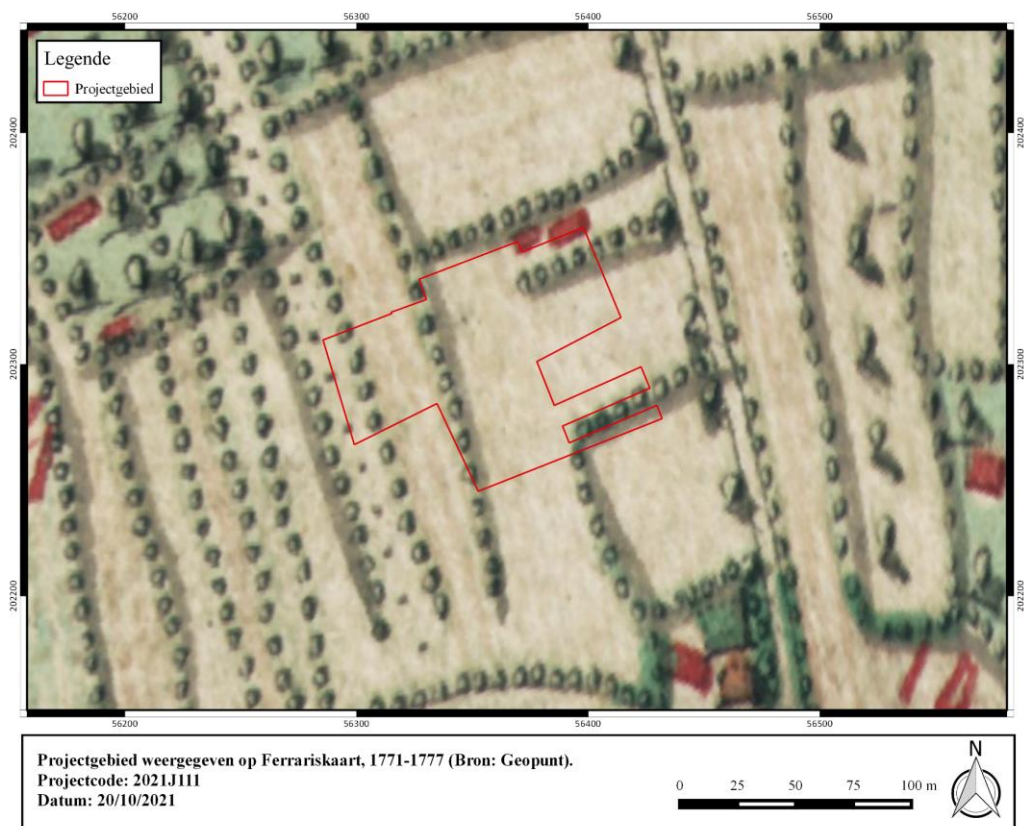
Het 19^e-eeuwse kaartmateriaal schetst een gelijkaardig beeld. Ditmaal is er bebouwing weergegeven in het oostelijke gedeelte van het projectgebied, die afwisselend net wel of net niet binnen de grenzen van het projectgebied bevindt. Het gaat om twee losstaande gebouwen langs de Aatrijkestraat.

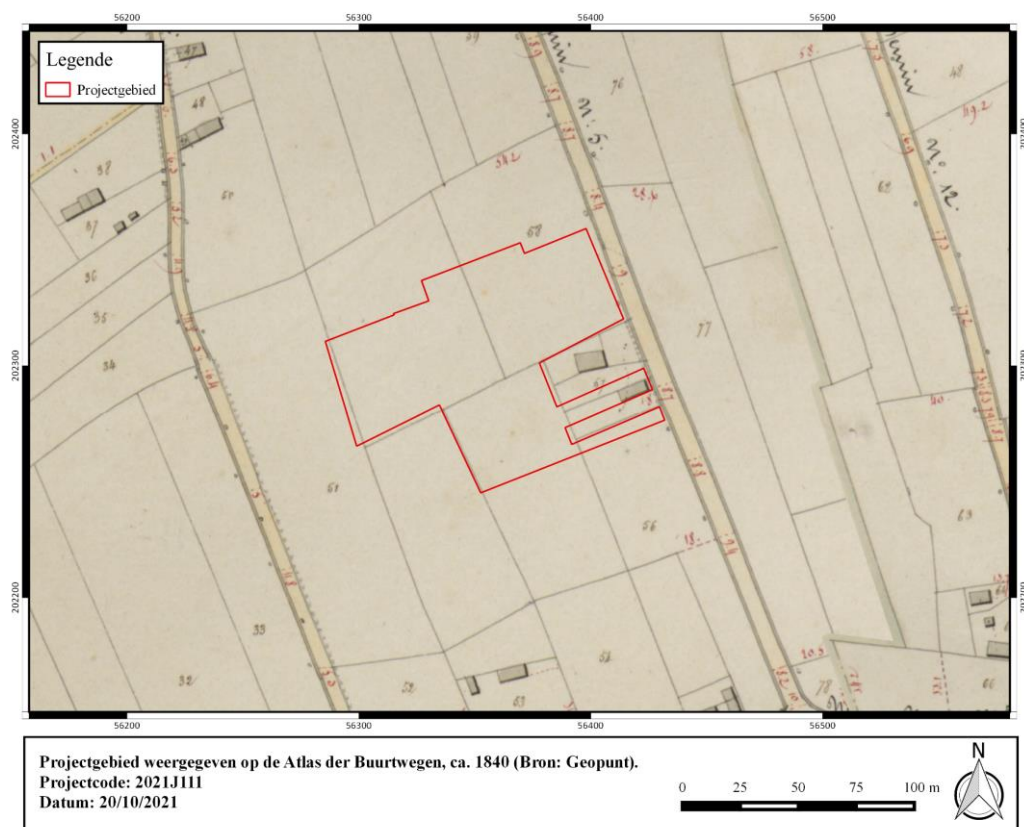
Figuur 20: Projectgebied bij benadering weergegeven op de Heraldische Kaart van het Brugse Vrije, 1597 (Bron: Kaartenhuis Brugge).

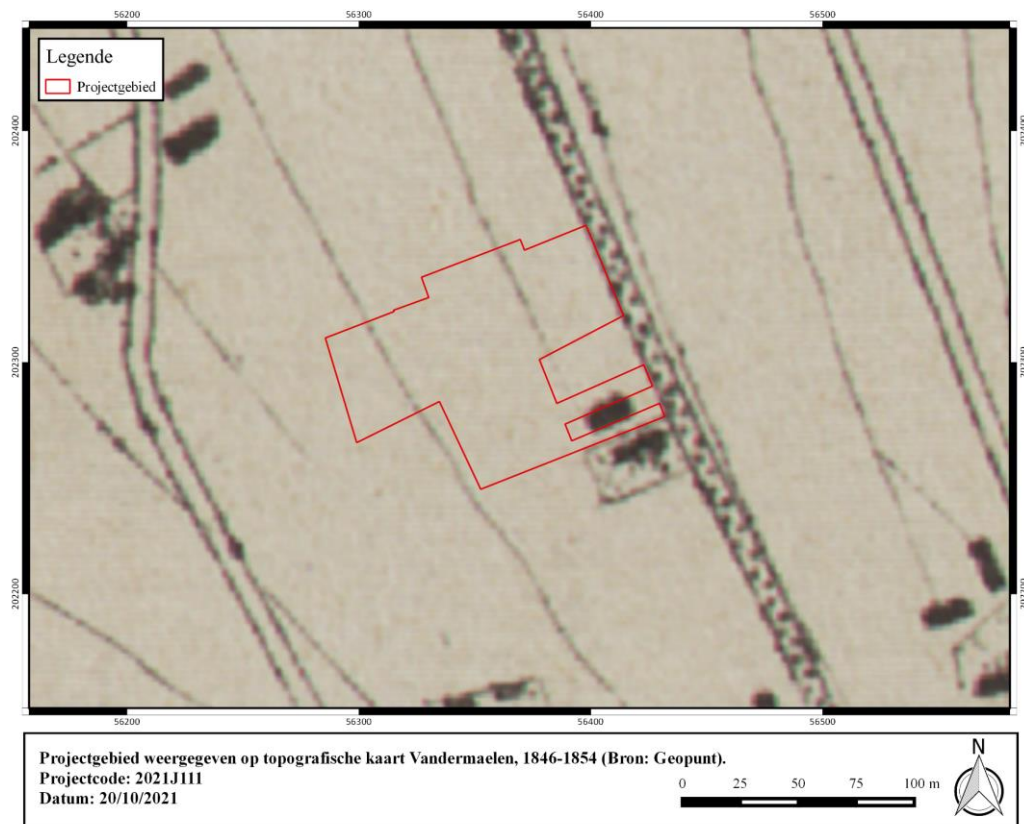
Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).

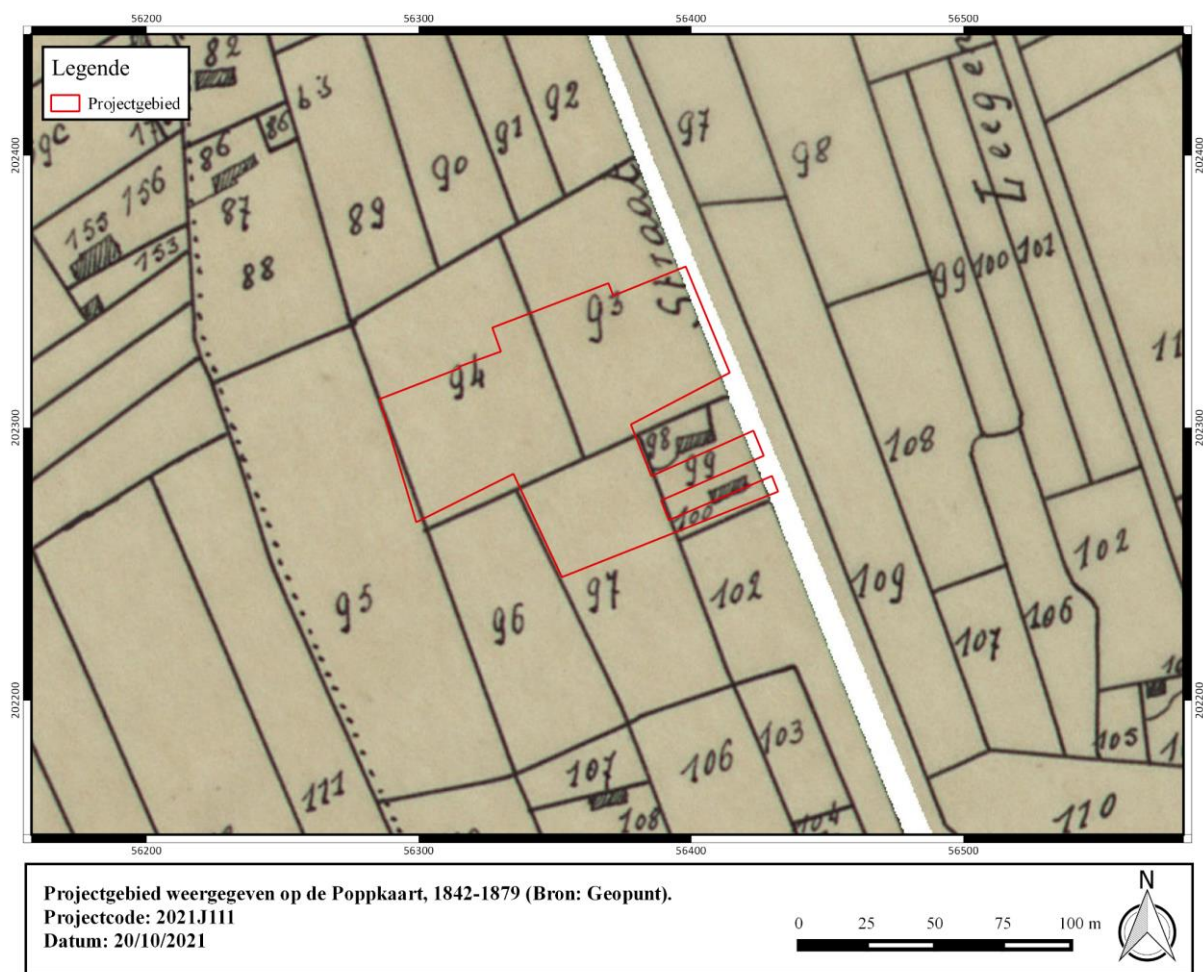
Figuur 22: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).

Figuur 23: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).

Figuur 24: Projectgebied weergegeven op de Vandermaelenkaart, 1846-1854 (Bron: Geopunt).

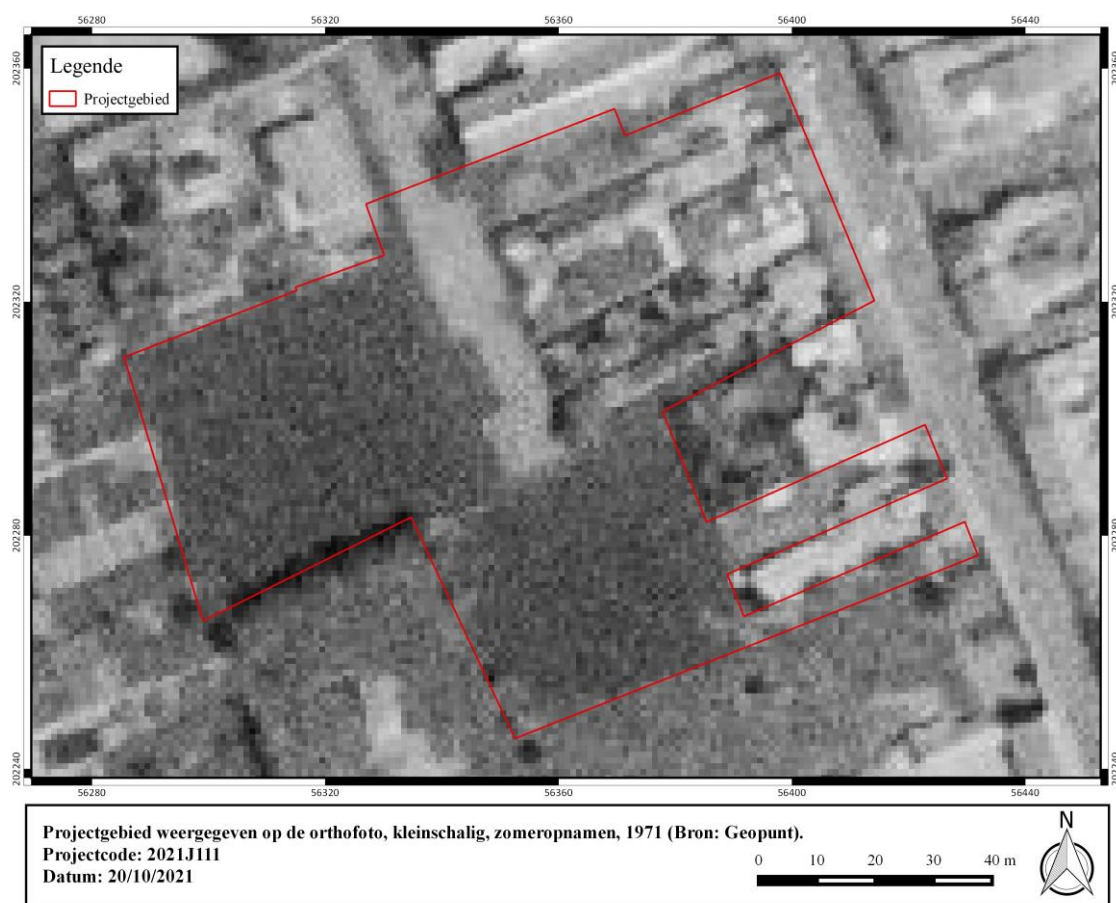

Figuur 25: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt).

1.4.3.4 Huidige gebruik en verstoringen

De orthofotosequentie geeft slechts een beperkte evolutie weer in het bodemgebruik binnen de contour van het projectgebied. Reeds op de oudst beschikbare luchtfoto uit 1971 is er een gebouwenbestand aanwezig in het noordoostelijke van het projectgebied, dan wel met een kleinere parking langs de Aartrijkestraat. De percelen ten zuiden en westen hiervan zijn op dat moment braakliggend.

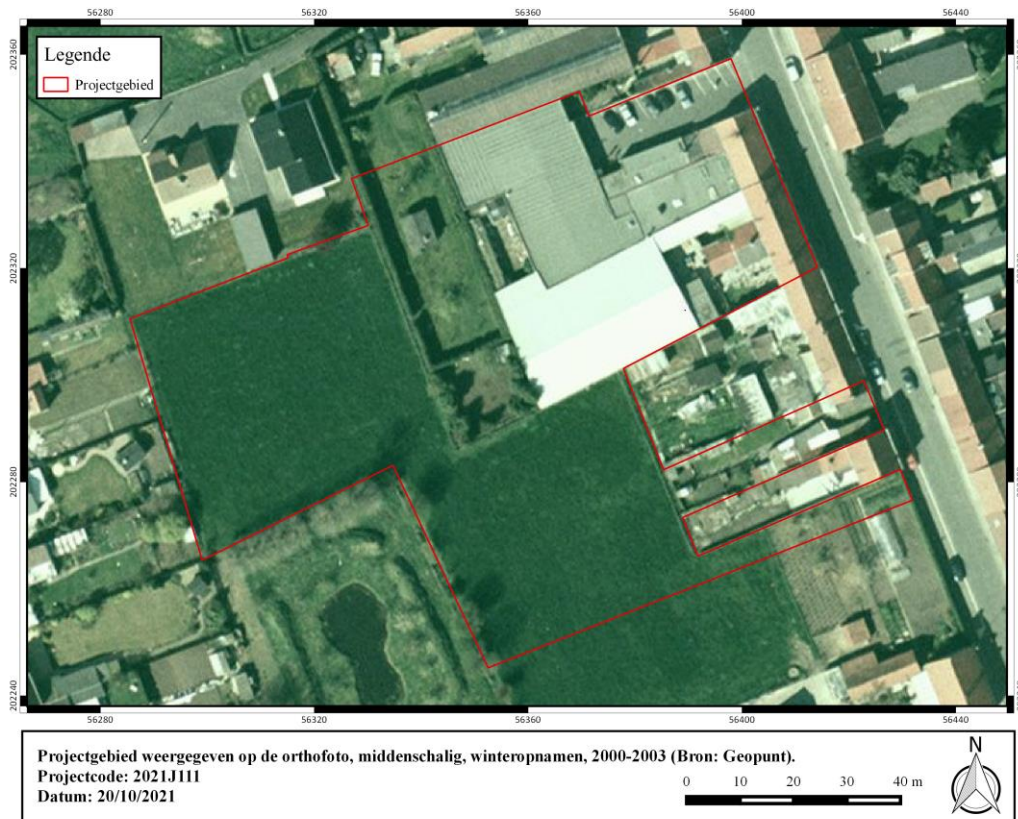
Tussen de orthofoto van 1979-1990 en de orthofoto van 2000-2003 zien we dat het kleine bosbestand centraal in het projectgebied in cultivatie wordt gebracht om deel uit te maken van het gebouwencomplex. Op de hieropvolgende luchtfoto uit 2008-2011 is dit gedeelte reeds verbonden met de Aartrijkestraat via een verharde oprit, waarbij dit volledig zuidelijk gelegen perceel reeds verhard is. Ook zien we dat de parking langs de Aartrijkestraat enorm wordt uitgebreid naar het zuiden toe. Het westelijke perceel blijft weliswaar braakliggend tot op heden.

Figuur 26: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).

Figuur 27: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt).

Figuur 28: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).

Figuur 29: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).

Figuur 30: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2020 (Bron: Geopunt).

1.5 Synthese

De opdrachtgever plant de realisatie van een nieuwbouwproject aan de Aartrijkestraat te Eernegem, deelgemeente van Ichtegem. Het projectgebied is ca. 8425 m² groot en wordt ingenomen door een winkelpand met bijhorende verharding (ca. 5105 m²) en een deel braakliggend terrein. De bestaande bebouwing en verharding worden gesloopt in het kader van de geplande ontwikkeling. De geplande ingrepen beslaan een gecombineerde oppervlakte van ca. 8164 m².

Het onderzoeksgebied is gelegen in de zandstreek buiten de Vlaamse Vallei. Eernegem bevindt zich op de overgang van de noordelijke helling van het Plateau van Wijnendale en de kustpolders. De Quartairgeologische kaart geeft een profielopbouw weer waarbij de top bestaat uit eolische afzettingen van het laat-Pleistoceen tot vroeg-Holoceen. In de westelijke helft van het terrein kunnen hieronder fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan aanwezig zijn. De bodemkaart geeft ter hoogte van het onderzoeksgebied een bodem weer bestaand uit droog zand. Enkele 100-en meters ten noorden ontspringt de akkerbeek, een 300-tal meter ten zuiden van het terrein stroomt de Engelbeek. Het landschappelijk kader, op een droge zandbodem nabij de gradiëntzone langs enkele beken moet ongetwijfeld gunstig geweest zijn voor rondtrekkende jager-verzamelaars. Op het DHMV is te zien dat er ter hoogte van het terrein en rondom reeds maaiveldwijzigingen zijn doorgevoerd. De impact hiervan op het bodemarchief is vooralsnog ongekend.

Het cartografische materiaal geeft een open en landelijke omgeving weer. Dit landelijke karakter is tot op heden voor een groot stuk bewaard gebleven. Op de Ferrariskaart is te zien dat het terrein in gebruik is als akkerland. Op 19^e-eeuwse bronnen is geen wezenlijke evolutie te zien inzake het landgebruik. Langs de oostzijde van het terrein wordt bebouwing weergegeven. Reeds op de oudst beschikbare luchtfoto uit 1971 is er een gebouwenbestand aanwezig in het noordoostelijke van het projectgebied. Tussen de orthofoto van 1979-1990 en de orthofoto van 2000-2003 is te zien dat het kleine bosbestand centraal in het projectgebied in cultivatie wordt gebracht. Op de hieropvolgende luchtfoto uit 2008-2011 is dit gedeelte reeds verbonden met de Aartrijkestraat via een verharde oprit, waarbij dit volledig zuidelijk gelegen perceel reeds verhard is. Ook zien we dat de parking langs de Aartrijkestraat wordt uitgebreid. Het westelijke perceel blijft braakliggend tot op heden. De impact van de aanwezige bebouwing op het bodemarchief is vooralsnog ongekend.

Archeologische vindplaatsen in de ruime omgeving zijn eerder schaars. Dit is zeer waarschijnlijk te wijten aan een gebrek aan systematisch onderzoek in het verleden, in combinatie met het landelijke karakter van de omgeving. Verder zuidwaarts, op hoger gelegen terrein, werd recent onderzoek uitgevoerd. Hierbij werden delen van een nederzetting uit de late ijzertijd of vroege Romeinse periode onderzocht. Bij luchtfotografische prospectie in de ruime omgeving zijn eveneens meerdere cirkelvormig structuren onderzocht die geïnterpreteerd worden als grafmonumenten uit de bronstijd. Daarnaast zijn enkele cartografische indicatoren van laatmiddeleeuwse hoeves met walgracht opgenomen in de CAI.

Concreet dient ter hoogte van het onderzoeksgebied uitgegaan te worden van een trefkans inzake archeologisch erfgoed. Vooralsnog is geen informatie aan het licht gekomen waardoor aangenomen kan worden dat het terrein vrij is van relictten. Vanwege het gunstige landschappelijke kader bestaat de verwachting uit zowel artefactensites als resten van bewoning, begraving of andere activiteiten in de vorm van bodemsporen. In een eerste plaats dient een landschappelijk bodemonderzoek na de sloopwerken de bodemopbouw en verstoringsgraad te evalueren. Mocht hieruit blijken dat lokaal bodemhorizonten bewaard zijn die kunnen wijzen op gunstige bewaringsomstandigheden m.b.t. artefactensites dan dienen deze

bemonsterd te worden in een verkennend grid. In het geval van een positieve staalname wordt dit onderzoek aangevuld met waarderende archeologische boringen en/of proefputten. Met betrekking tot erfgoed bestaand uit bodemsporen is een proefsleuvenonderzoek de meest geschikte onderzoeksmethode.

2 Bibliografie

Agentschap Onroerend Erfgoed 2021

AGIV

DOV Vlaanderen

Geoportaal

Geopunt

Hillewaert, B. e.a. 2011. Op het Raakvlak van twee landschappen: de vroegste geschiedenis van Brugge, Van de Wiele, Brugge, 176 p.

NGI Cartesius

Van De Velde S., Jacobs J., Storme A., Allemeersch L. en Vergauwe R., Opgravingsrapport Ichtegem Molenstraat, Gent: GATE bvba

Van Ranst, E. & Sys, C. 2000. Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen. Universiteit Gent.